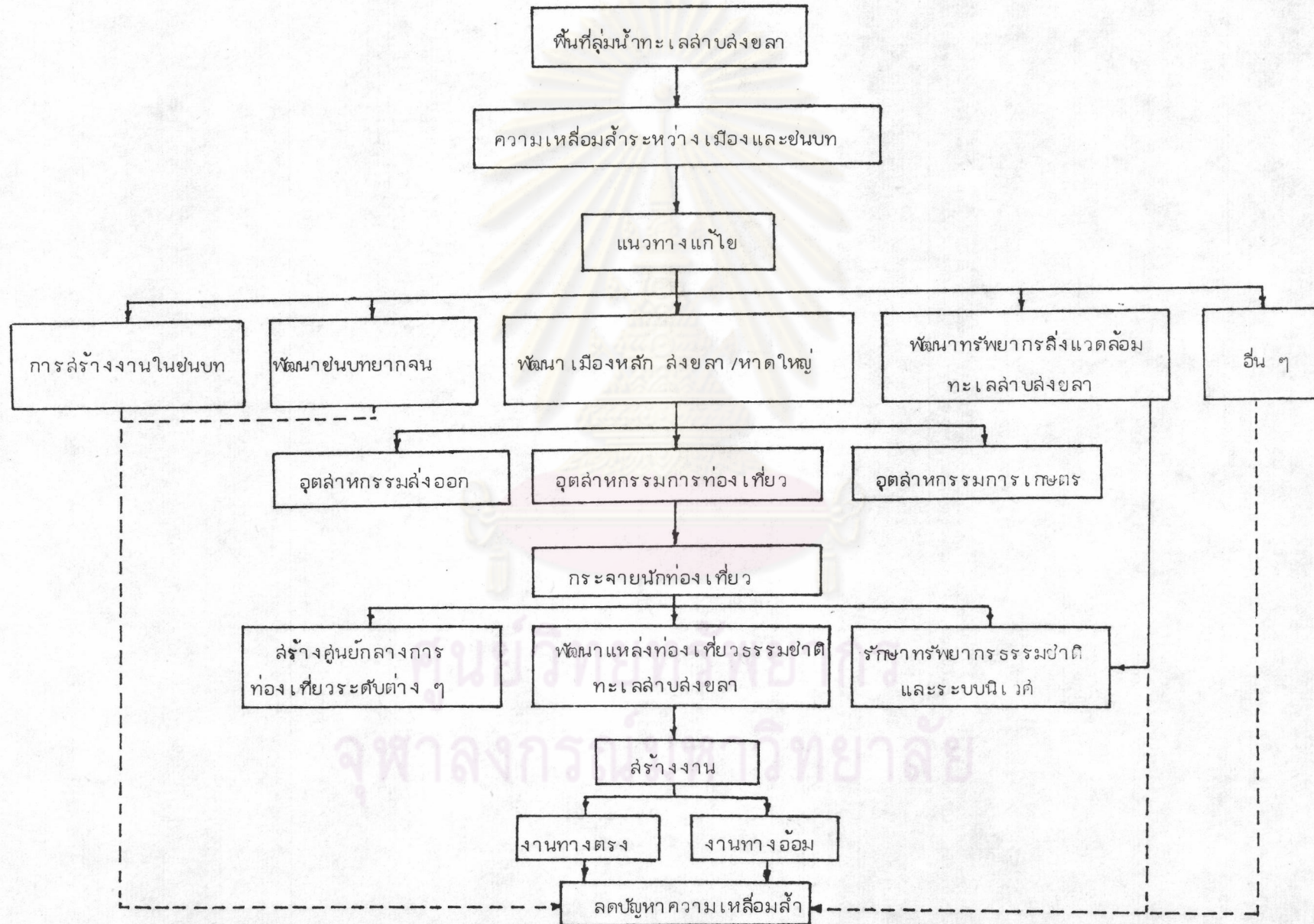

แนวทางพัฒนาทะเลสาบสงขลาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

7.1 แนวคิดในการพัฒนา

ความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและชนบท โดยเฉพาะเมืองสงขลา/หาดใหญ่ และชนบท ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวแสดงออกในเรื่องรายได้ ซึ่งเป็นปัญหาที่นำมาพิจารณาในการศึกษาครั้งนี้ การลดปัญหาดังกล่าว ก็คือการเพิ่มรายได้แก่ประชากรในพื้นที่ชนบทยากจน วิธีการเพิ่มรายได้มีหลายวิธี การสร้างงานโดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นวิธีเพิ่มรายได้วิธีหนึ่ง จากการศึกษาในบทที่ 6 ทำให้ทราบว่านักท่องเที่ยวที่เมืองสงขลา/หาดใหญ่ มีอยู่จำนวนมากพอสมควร และทำให้เกิดการสร้างงานในเมืองอย่างมากมาย ซึ่งจะเป็นตัวเร่งให้ความเหลื่อมล้ำขยายมากขึ้น การกระจายนักท่องเที่ยวสู่พื้นที่ชนบทยากจน จึงเป็นแนวทางสู่การแก้ปัญหานี้ แต่เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นักท่องเที่ยวยังกระจายตัวไม่มากเท่าที่ควร เพราะยังไม่มีศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับรองเป็นส่วนรองรับ ดังนั้นการสร้างศูนย์กลางการท่องเที่ยวขนาดกลาง และขนาดเล็กจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้เป็นเครื่องมือกระจายนักท่องเที่ยว เทคโนโลยี ข่าวดสาร และเงินทุนสู่พื้นที่ยากจนโดยรอบในพื้นที่ชนบทยากจนมีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวมากมาย ทรัพยากรทะเลสาบสงขลาที่มีศักยภาพสูงในด้านการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และยังไม่ได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่าที่ควร จึงควรพัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์เพิ่มขึ้นแก่ชุมชน แต่เนื่องจากทะเลสาบสงขลาเป็นระบบนิเวศที่เปราะบาง (Sensitive Ecosystem) การพัฒนาจึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบในด้านทำลายทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ ดังนั้นมาตรการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศจึงต้องกระทำควบคู่กันไปกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทะเลสาบสงขลา เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าเหล่านั้น สอดคล้องกับอายุการใช้งานยาวนานที่สุด ขั้นตอนในการพัฒนาตามแนวคิดนี้แสดงไว้ในรูปที่ 7.1

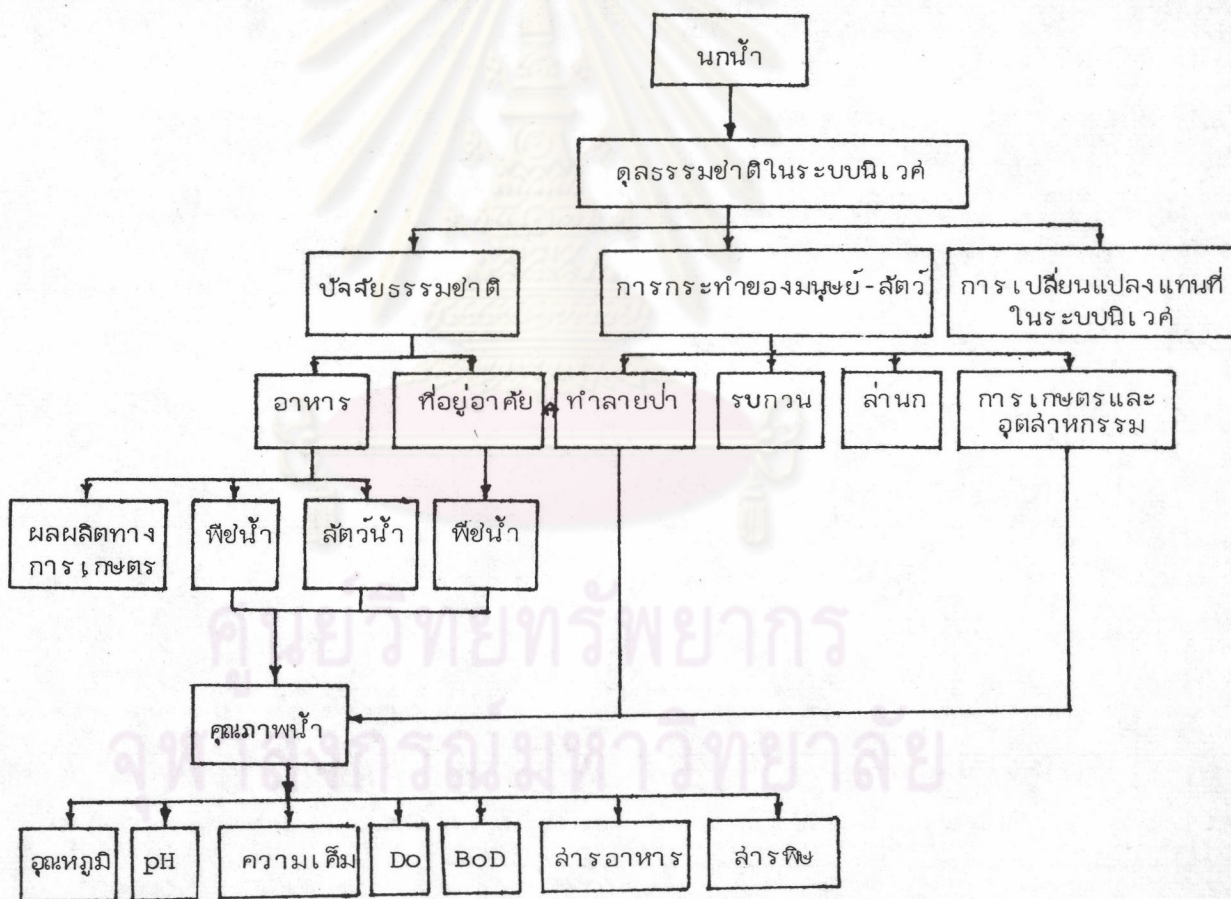
รูปที่ 7.1 แนวความคิดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทะเลสาบสงขลา

7.2 การบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ

นกน้ำเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวอย่างมากที่สุด เป็นทรัพยากรที่ง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งจำนวนประชากรและบริเวณที่อยู่อาศัย การบำรุงรักษาทรัพยากรนกน้ำก็คือ การสร้างดุลธรรมชาติในระบบนิเวศของนกน้ำนั่นเอง โดยยึดปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ ปัจจัยธรรมชาติ (อาหาร-ที่อยู่อาศัย) การกระทำของมนุษย์ (ศัตรู) และการเปลี่ยนแปลงแทนที่ในระบบนิเวศ (Ecological Saccension) ดังรูปที่ 7.2

รูปที่ 7.2 การบำรุงรักษาทรัพยากรนกน้ำและระบบนิเวศ

7.2.1 ปัจจัยธรรมชาติ

ปัจจัยธรรมชาติที่ส่งเสริมให้คนนำมาอยู่อาศัยในทะเลสาบสงขลา เป็นจำนวนมากคือ อาหารและที่อยู่อาศัยของนก เมื่อนกมีอาหารสมบูรณ์ มีที่อยู่อาศัย และหลบซ่อนศัตรูอย่างเพียงพอ ก็จะทำรังวางไข่ขยายพันธุ์ออกไปเรื่อย ๆ อาหารของนกมีทั้งพืช น้ำ สัตว์น้ำ แมลง และพืชเศรษฐกิจ (ข้าว, กระจูด) การทำลายพืชผลของนกเป็นปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเสมอ ชาวนาที่ได้รับความเสียหายจะไม่เห็นด้วยกับการบำรุงรักษานกน้ำ ปัญหานี้อาจแก้ไขได้โดยการกำหนดเขตปลูกพืชเศรษฐกิจเสียใหม่ให้เป็นบริเวณเดียวกัน เพื่อง่ายในการดูแลรักษา สำหรับอาหารตามธรรมชาติจะมีอุดมสมบูรณ์เพียงไร คุณภาพในแหล่งน้ำเป็นปัจจัยธรรมชาติที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าคุณภาพน้ำไม่อยู่ในภาวะสมดุล ผู้ผลิตเบื้องต้น (แพลงก์ตอนพืช) และผู้บริโภคเบื้องต้น (แพลงก์ตอนสัตว์) จะไม่สามารถอาศัยอยู่ได้ เมื่ออาหารลดลงและที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอ นกน้ำก็จะอพยพไปอยู่ที่อื่น มีเครื่องชี้วัดหลายตัวที่บอกถึงคุณภาพน้ำ เช่น pH อุณหภูมิ ความเค็ม Do BOD และสารอาหาร นอกจากนั้นสารพิษที่ละลายอยู่ในน้ำ ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ก็จะมีผลทำลายนกน้ำได้ โดยส่งผ่านมาตามโซ่อาหาร (Food Chain) ผู้บริโภคชั้นสูง เช่น นก จะมีความเข้มข้นของสารพิษสูง ทำให้การฟักไข่ออกเป็นตัวได้ยาก ถ้าสะสมมากเกินไปอาจทำให้เสียชีวิตได้

7.2.2 การกระทำของมนุษย์และสัตว์

เนื่องจากในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทั้งสองแห่ง เป็นแหล่งทำมาหากินของประชากรในบริเวณใกล้เคียงมากก่อน เช่น ทำการประมง ตักนกขาย เก็บไขนกกาย ฝัดไม้ ทำฟืนเผาถ่าน เมื่อประชากรมากขึ้นก็ยิ่งทำลายระบบนิเวศนกกน้ำมากขึ้น เช่น การล่านก การทำลายป่า ทำให้ประชากรนกลดลงเรื่อย ๆ มีนกหลายชนิดต้องสูญพันธุ์ไปในที่สุด การประกาศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าในบริเวณดังกล่าว เป็นมาตรการแรกที่น่ามาซึ่งการแก้ปัญหาในในระยะแรก ๆ ต้องใช้มาตรการป้องกันและปราบปรามเพื่อหยุดยั้งการทำลายอย่างรวดเร็ว แต่ก็ยังมีการลักลอบอยู่ ล้อมอ ในระยะหลังได้ใช้มาตรการพัฒนาอาชีพ ทำให้มนุษย์เริ่มเลิกจับนกมาเป็นอาหาร และนกน้ำก็เพิ่มประชากรขึ้นอย่างรวดเร็วอีกครั้งหนึ่ง นอกจากมนุษย์เป็นศัตรูของนกแล้ว สัตว์บางชนิดก็เป็นศัตรูของนกด้วย เช่น งู อีกา ไข่เม็ด ตะกวด นกอื่น ๆ เหยี่ยว นาก และหนู มักกินไข่นก ลูกอ่อน หรือนกผสมขุ่นเป็นอาหาร การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นการกระทำของ

มนุษย์อย่างหนึ่ง ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อหน้าไม้ เช่น วิธีการข่มนกที่ปฏิบัติกันอยู่ในเวลานี้ คือ แล่นเรือผ่านเข้าไปในฝูงนกเพื่อให้นักบินและถ่ายรูป เป็นการรบกวนนกอย่างมาก ถ้านกต้องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นจนถึงจุดหนึ่ง นกเหล่านี้ไม่อาจทนได้ก็จะอพยพหนีไปอยู่ที่อื่นที่มีความปลอดภัยกว่า ดังนั้นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งที่จะต้องกำหนดเขตการท่องเที่ยวเพื่อป้องกันการรบกวน มีบริการหอดูนกเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เฝ้าสังเกตความเป็นอยู่ตามธรรมชาติโดยใช้กล้องส่องดู ทำให้การรบกวนนกจากนักท่องเที่ยวน้อยลง การพัฒนาอาชีพชุมชนก็มีส่วนช่วยในการบำรุงรักษานกน้ำ เพราะเมื่อประชากรมีรายได้เพียงพอ ก็จะเริ่มเลิกล่านก เก็บไขนกกายต่อไป อาชีพให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นอาชีพที่สำคัญ และช่วยให้ประชาชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรนกน้ำได้

7.2.3 การเปลี่ยนแปลงแทนที่ทางนิเวศวิทยา (Ecological Succession)

เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของภูมิอากาศและกิจกรรมของพืชและสัตว์ ทำให้สิ่งมีชีวิตชนิดเด่นของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป หมายถึงชุมชนเก่าถูกแทนที่ด้วยชุมชนใหม่ เป็นการพัฒนาทางระบบนิเวศ ซึ่งเราสามารถทำนายแบบแผนที่จะเกิดขึ้นได้ ทะเลน้อยในบึงจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงเป็นระบบนิเวศวิทยาที่ลุ่ม ถ้าไม่มีมาตรการใดมาหยุดยั้ง ก็จะพัฒนาเป็นระบบนิเวศป่าหรือทุ่งนาในที่สุด เมื่อถึงเวลานั้นเอกลักษณ์นกน้ำก็จะหายไปโดยไม่สามารถเรียกคืนได้

7.3 แนวทางพัฒนา

ในการพัฒนาทะเลสาบสงขลาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และนำไปสู่การลดปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและชนบท สามารถกำหนดเป้าประสงค์ (goal) นโยบาย และวัตถุประสงค์ในการพัฒนาดังต่อไปนี้

7.3.1 เป้าประสงค์ (goal)

การพัฒนาในโครงการนี้จะต้องบรรลุเป้าหมายในการลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและชนบทของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะพื้นที่ริมทะเลสาบ ซึ่งมีความยากจนมากกว่าในบริเวณอื่น จะต้องได้รับประโยชน์มากกว่าบริเวณอื่นต่อไป

7.3.2 นโยบาย (Policy)

เพื่อให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทะเลสาบสงขลา บรรลุเป้าประสงค์ข้างต้น จึงควรกำหนดนโยบายดังนี้

- 1) จะต้องกระจายนักท่องเที่ยวจากสงขลา/หาดใหญ่ ลู่พื้นที่ยากจนให้มากที่สุด
- 2) จะต้องพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น
- 3) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววนนอกจากไม่ทำลายสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศแล้ว จะต้องสร้างดุลธรรมชาติในระบบนิเวศด้วย
- 4) การส่งเสริมการท่องเที่ยวจะต้องไม่ขัดแย้งกับกิจกรรมอื่น ๆ ในทะเลสาบสงขลา

7.3.3 วัตถุประสงค์ (Objective)

- 1) เพื่อลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ
- 2) เพื่อนำทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน
- 3) เพื่อสร้างดุลธรรมชาติในระบบนิเวศของทะเลสาบสงขลา
- 4) เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าไว้ให้ยาวนานที่สุด
- 5) เพื่อป้องกันการขัดแย้งระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยวและการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชนนั้น

7.3.4 กลยุทธ์ในการพัฒนา (Development Strategies)

เพื่อให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทะเลสาบสงขลาเป็นไปตามเป้าประสงค์ นโยบาย และจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดต่าง ๆ ควรกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาดังต่อไปนี้

7.3.4.1 กำหนดการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยว (Zoning)

ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ควรแบ่งเขตการใช้ที่ดินเป็น 3 ประเภท คือ

(1) ที่ดินสงวน (preservative area) ได้แก่ บริเวณที่สร้างรัง วางไข่ และเลี้ยงลูกอ่อน ซึ่งเป็นบริเวณที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตนกไม่สามารถจะอาศัยอยู่ได้เลยถ้าขาดบริเวณดังกล่าว ห้ามมิให้ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์รบกวน แต่บริเวณที่นกทำรัง วางไข่หลายแห่งเป็นแหล่งทำมาหากินของชาวบ้าน และใช้เป็นเส้นทางคมนาคม บริเวณนี้อาจกำหนดเป็นเขตสงวนได้เฉพาะฤดูทำรังวางไข่เท่านั้น

(2) ที่ดินอนุรักษ์ (Conservation area) ได้แก่ บริเวณทะเลสาบที่ยอมให้มีการใช้ประโยชน์หรือพัฒนาได้บ้าง แต่ไม่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยาของนก ได้แก่ บริเวณที่อยู่อาศัยหากินของนก ซึ่งครอบคลุมพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทั้งหมด

(3) ที่ดินพัฒนา (development area) ได้แก่ บริเวณชายทะเลสาบที่ยอมให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ โดยไม่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศทะเลสาบโดยรวม เช่น บริเวณที่ได้พัฒนาไปแล้ว ส่วนบริเวณที่จะพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวจะต้องมีบริเวณจำกัด การพัฒนาจะต้องกลมกลืนกับธรรมชาติ และมีระบบกำจัดของเสียในบริเวณดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งก่อสร้างที่จะให้มีขึ้นในที่ดินพัฒนา ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร ศาลาพักร้อน ท่าจอดเรือ เป็นต้น

7.3.4.2 การกำหนดศูนย์กลางการท่องเที่ยว (Center of Tourism)

ศูนย์กลางการท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ เพื่อให้การกระจายนักท่องเที่ยวเป็นไปอย่างทั่วถึง คือ

(1) ศูนย์กลางหลัก (Center) ได้แก่ ศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับภาค ซึ่งเป็นประตูเข้า-ออกของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นศูนย์กลางการคมนาคม

(2) ศูนย์กลางรอง (Sub-Center) ได้แก่ ศูนย์กลางที่มีขนาดเล็กกว่าศูนย์กลางหลัก แต่อยู่ภายใต้เขตอิทธิพลของศูนย์กลางหลัก ศูนย์กลางรองจะทำหน้าที่รองรับนักท่องเที่ยวจากศูนย์กลางหลัก

(3) ศูนย์กลางขนาดเล็ก (Local Center) ได้แก่ ศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวเพียงไม่มากนัก การพัฒนาควรเน้นเทคโนโลยีท้องถิ่นเพื่อให้เกิดกลมกลืนกับธรรมชาติ และไม่ต้องลงทุนสูงนัก

7.3.4.3 การจัดเส้นทางท่องเที่ยว (Network)

เส้นทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ เส้นทางระหว่างศูนย์การท่องเที่ยว และเส้นทางท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะอุทยานนกน้ำทั้งสองแห่ง จะต้องมีการจัดเส้นทางท่องเที่ยวภายใน เนื่องจากภายในทะเลสาบไม่มีเส้นทางท่องเที่ยวที่เด่นชัด การเข้าชมนกโดยแล่นเรือมาเข้าไป จะมีผลกระทบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวมาก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวภายในอย่างชัดเจน มีเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ในบริเวณอุทยานนกน้ำทั้งสองแห่งเป็นที่ทำมาหากินของชาวบ้าน เช่น การทำประมง โดยใช้ตาข่ายตักปลา การแล่นเรือชมนกที่ไม่มีเส้นทางที่แน่นอนจะเป็นอันตรายต่อเครื่องมือประมงของชาวบ้านได้

7.3.4.4 การพัฒนาเฉพาะบริเวณ

ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทะเลสาบสงขลาจะเน้นการพัฒนาเฉพาะบริเวณที่มีทรัพยากรเด่นเท่านั้น เนื่องจากทะเลสาบสงขลามีพื้นที่กว้างขวางมาก ไม่สามารถพัฒนาให้ครอบคลุมทั้งบริเวณได้ กิจกรรมหรือโครงการที่จะเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวบริเวณต่าง ๆ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ

(1) การพัฒนาบริเวณแหล่งท่องเที่ยว (Site development) ได้แก่ สร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ปรับปรุงสาธารณูปโภคสาธารณูปการ พัฒนาความสะดวกในการเข้าถึง สัตว์ปศอรรถุเทศ์ที่มีความรู้ความสามารถในด้านธรรมชาติ และจัดให้มีสิ่งดึงดูดใจทั้ง เป็นสิ่งก่อสร้างและกิจกรรม

(2) พัฒนาการท่องเที่ยว (Tourism resource development) เนื่องจากนกเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีระบบนิเวศเปราะบาง (Sensitive ecosystem) จึงต้องมีการพัฒนาประชากรนก ต้องปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม การแบ่งเขตการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และการท่องเที่ยวเพื่อหลีกเลี่ยงการรบกวนการ

ดำรงชีวิตของนก ตัวทะเลสาบเองถือว่าเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างหนึ่ง และจะต้องบำรุงรักษาเอาไว้ ไม่ให้การเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติเป็นไปด้วยความรวดเร็วเกินไป

(3) การพัฒนาอาชีพชุมชน เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้ เพราะมนุษย์เป็นตัวการสำคัญในการทำลายสภาวะแวดล้อมและนิเวศวิทยา โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ยากจน การทำลายทรัพยากรธรรมชาติมักจะมีอยู่ในระดับที่สูง เมื่อพัฒนาอาชีพชุมชนที่มีความเหมาะสม ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น การทำลายธรรมชาติจะลดลง

7.4 เล่นอเนาะแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทะเลสาบสงขลา

7.4.1 การแบ่งเขตการใช้ที่ดินในแหล่งท่องเที่ยว

ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีความจำเป็นในการแบ่งเขตการใช้ที่ดิน (Zoning) เพื่อให้กิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน แหล่งท่องเที่ยวที่มีความเปราะบาง (Sensitive ecosystem) จะต้องประกอบด้วยเขตสงวน (Preservation area) เขตอนุรักษ์ (Conservative area) และเขตพัฒนา (Development area) สำหรับแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ประกอบด้วยระบบนิเวศไม่ซับซ้อน อาจแบ่งออกได้เพียง 2 เขต คือ เขตอนุรักษ์ และเขตพัฒนาเท่านั้น ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติจะขาดเขตอนุรักษ์ไม่ได้ เพราะถ้ากำหนดให้พื้นที่ทั้งหมดเป็นเขตพัฒนา เอกสิทธิ์ของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติก็จะหมดไปนั่นเอง

(1) อุทยานนกน้ำทะเลน้อย

กำหนดเขตการใช้ที่ดินออกเป็น 3 ประเภทดังนี้ (แผนที่ 7.1)

เขตสงวน เป็นบริเวณที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของนกน้ำ

คือ การสร้างรังและวางไข่ ได้แก่ บริเวณด้านเหนือทะเลน้อย และคลองนางเรียบ เขตสงวนนี้จะกำหนดในฤดูการสร้างรังและวางไข่เท่านั้น เมื่อเลยช่วงเวลาดังกล่าวก็จะกลายเป็นเขตอนุรักษ์ ช่วงเวลาที่เป็นเขตสงวนจะไม่อนุญาตให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวเข้าไปในบริเวณดังกล่าว

เขตอนุรักษ์ เป็นบริเวณที่อยู่อาศัยหากินของนกและพื้นที่ป่าพรุทั้งหมด ซึ่งทำหน้าที่ขลอการเปลี่ยนแปลงแทนที่ (Succession) บริเวณนี้อนุญาตให้มีการสร้างหอดูนก ซึ่งมีลักษณะกลมกลืนกับธรรมชาติ สามารถตัดไม้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ได้ แต่ต้องมีการตัดการป่าไม้ที่ถูกต้อง

เขตพัฒนา เป็นบริเวณที่ได้พัฒนาไปแล้ว และบริเวณที่กำหนดให้พัฒนาต่อไป ซึ่งกำหนดให้อยู่บริเวณเดียวกับชุมชนบ้านทะเลน้อย สิ่งที่จะเกิดขึ้นในบริเวณนี้ได้แก่ ร้านอาหาร พืชไร่ที่ ฟักแฟง ที่จอดรถ ท่าจอดเรือ ร้านขายของที่ระลึก ค่าลาพักเรือ เป็นต้น ซึ่งบริเวณดังกล่าวอยู่ไกลจากแหล่งอาศัยหากินของนกไม่มีความขัดแย้งซึ่งกันและกัน

(2) อุทยานนกน้ำคูขุด

กำหนดเขตการใช้ที่ดินออกเป็น 3 ประเภทดังนี้ (แผนที่ 7.2)

เขตสงวน เป็นบริเวณที่มีลักษณะเช่นเดียวกับทะเลน้อย มี 3 บริเวณ คือ ทุ่งหญ้าทะเลหน้าบ้านศรีไชยใหญ่ บ้านศรีไชยน้อย จนถึงบ้านดอนคันออก เป็นบริเวณที่ 1 บริเวณที่ 2 ได้แก่ บริเวณป่าลาดหัวเกาะโคบ และบริเวณที่ 3 คือ อ่าวท่ายาง

เขตอนุรักษ์ เป็นบริเวณอาศัยหากินของนกทั่วไปในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา บริเวณนี้อนุญาตให้สร้างหอดูนก และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ขัดกับการอนุรักษ์นกน้ำ

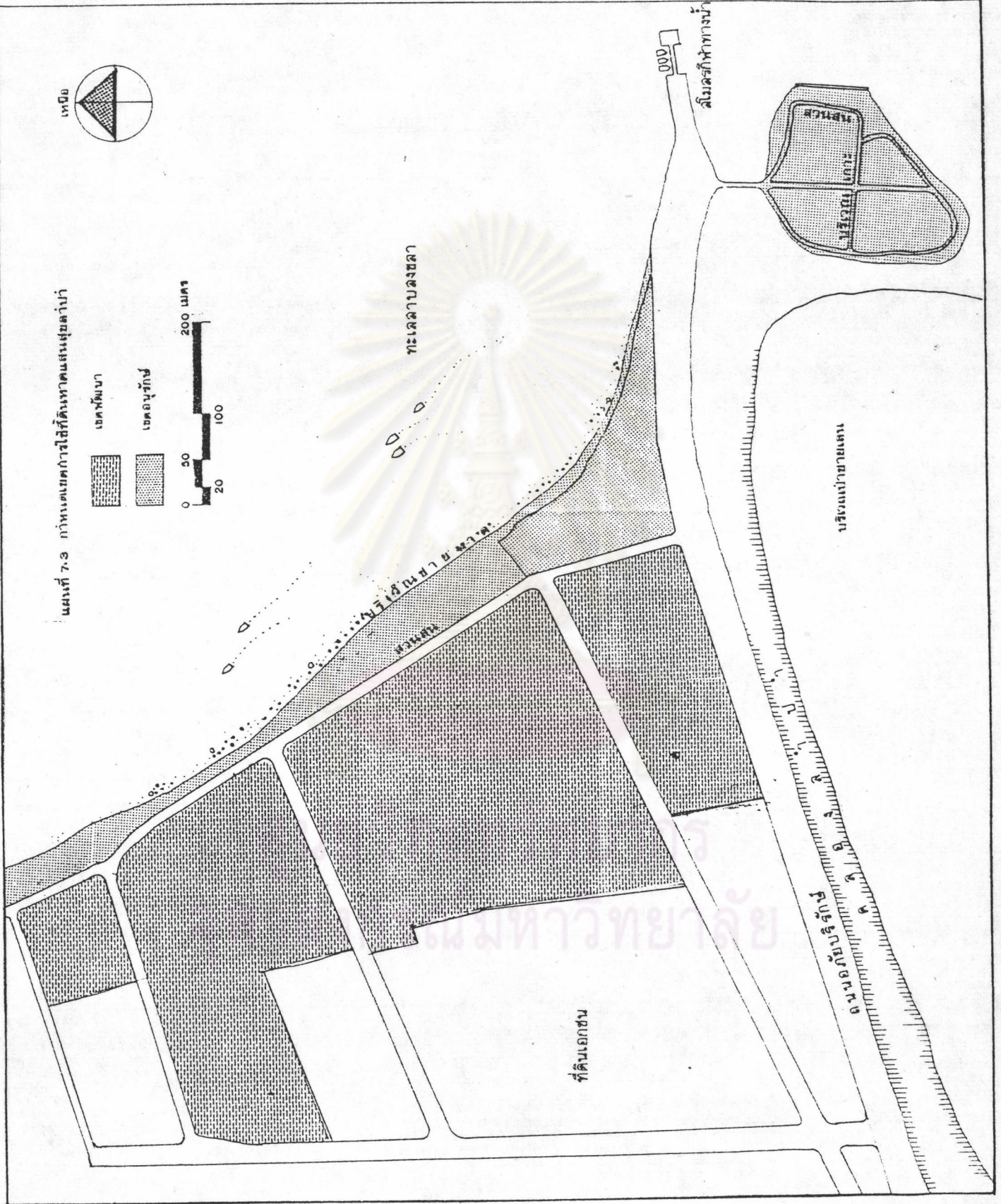
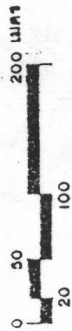
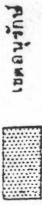
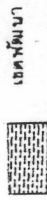
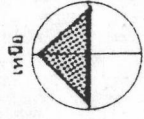
เขตพัฒนา เป็นบริเวณที่มีการเข้าถึงได้สะดวก คือ บริเวณที่ทำการเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา บริเวณที่เป็นลำพูน สิ่งก่อสร้างที่จะเกิดขึ้นในบริเวณนี้ได้แก่ ร้านอาหาร พืชไร่ที่ ฟักแฟง ท่าจอดเรือ ที่จอดรถ การติดต่อระหว่างหน่วยต่าง ๆ ให้ใช้สะพานยกพื้นสูง จะต้องมีการบำรุงรักษาของเสียอย่างมีประสิทธิภาพ (แผนที่ 7.2)

(3) หาดเลนคู่ลำปำ

กำหนดเขตการใช้ที่ดินออกเป็น 2 ประเภท คือ

เขตอนุรักษ์ เป็นบริเวณที่มีความงามตามธรรมชาติ ได้แก่ ล้วนเลนบนเกาะ และชายหาด การพัฒนาบริเวณนี้จะต้องไม่ทำลายธรรมชาติ กิจกรรมที่จะมีขึ้นในเขตอนุรักษ์ ได้แก่ บริเวณนั่งชมวิว ท่าจอดเรือ บริเวณชายหาดที่มีวิจัยขึ้นหนาแน่นจะต้องกำจัดให้หมดเพื่อไม่ให้ปิดบังทัศนียภาพ

แผนที่ 7-3 กำหนดเขตการใช้ที่ดินภาคแผนผังลำน้ำ

เขตพัฒนา เป็นบริเวณรกร้างว่างเปล่า ได้แก่ บนเกาะ กิจกรรมที่จะมีขึ้นบนเกาะ คือ พืชไร่พืชสวนน้ำ และบริเวณถัดจากชายหาดเข้าไป กิจกรรมที่จะมีได้ในบริเวณดังกล่าว เช่น โรงแรม สนามกีฬา สระว่ายน้ำ หน่วยบริการนักท่องเที่ยว ที่จอดรถ ร้านจำหน่ายของที่ระลึก (แผนที่ 7.3)

(4) เกาะยอ

กำหนดเขตการใช้ที่ดินออกเป็น 2 ประเภท คือ

เขตอนุรักษ์ เป็นบริเวณที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ บริเวณที่มีความเงียบสงบ ส่วนผสมมี บริเวณที่อยู่อาศัย บริเวณเพาะเลี้ยงปลาชายฝั่ง การพัฒนาในบริเวณนี้จะต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์ของเกาะยอเอาไว้ กิจกรรมที่เกิดขึ้นจะไม่ทำลายการเพาะเลี้ยงปลา ซึ่งเป็นอาชีพที่สำคัญอย่างหนึ่ง รถโดยสารขนาดใหญ่จะไม่ยอมให้ผ่านบริเวณดังกล่าว

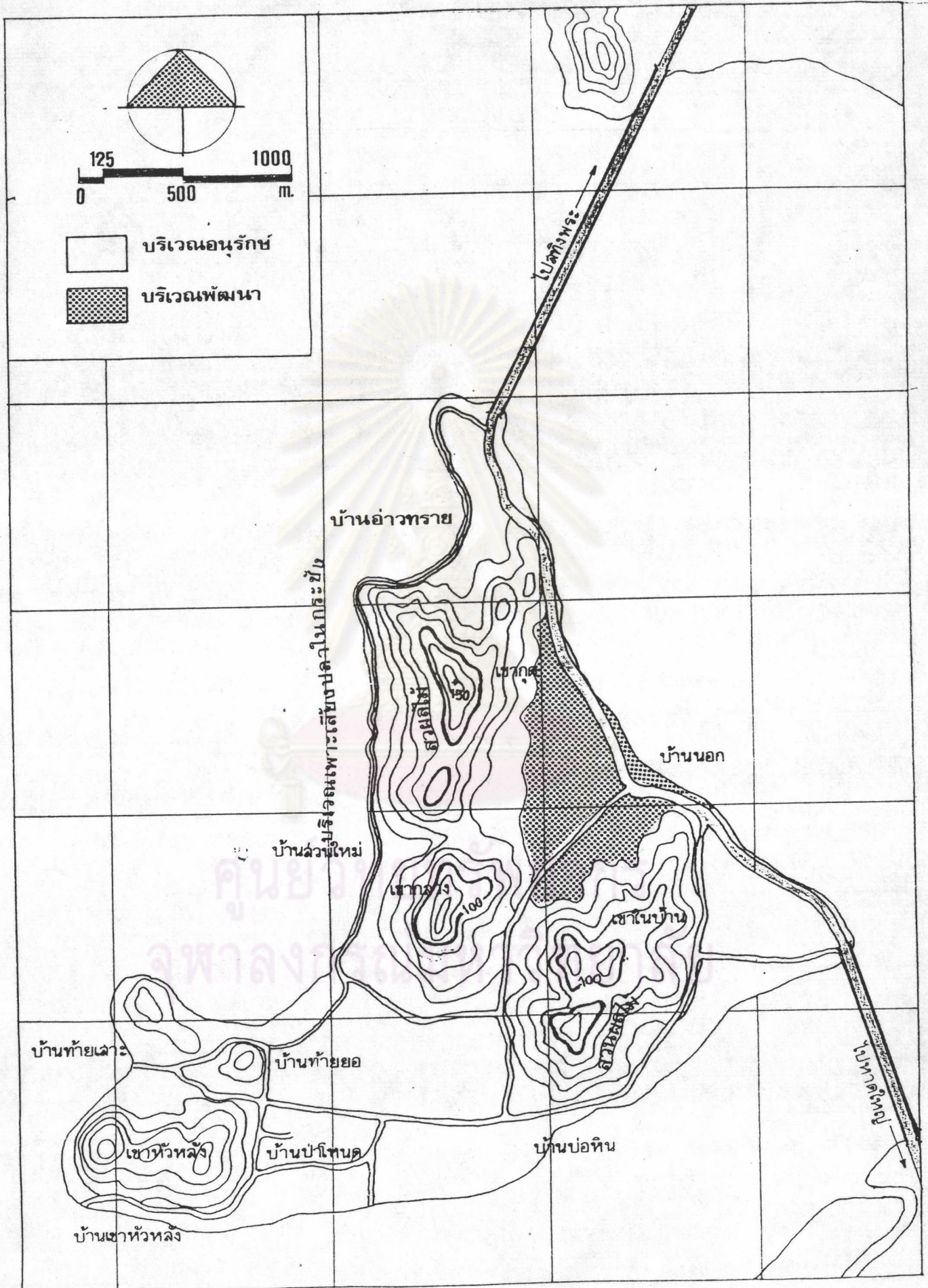
เขตพัฒนา เนื่องจากรัฐบาลมีโครงการทำถนนข้ามเกาะยอเชื่อมทางหลวงหมายเลข 4083 กับหาดใหญ่ ซึ่งจะเริ่มก่อสร้างในปี 2526 คาดว่าโครงการนี้จะรบกวนต่อความเงียบสงบและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของเกาะยอเป็นอันมาก โดยที่เกาะยอจะถูกพัฒนาออกไปอีกแนวหนึ่ง คือเป็นสถานที่หยุดพักสำหรับผู้เดินทางผ่าน บริเวณที่เหมาะสม ได้แก่ บริเวณบ้านนอกซึ่งเป็นชุมชนที่ค่อนข้างหนาแน่น กิจกรรมที่จะสนองความต้องการของชาวเกาะยอและนักท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในบริเวณนี้ได้แก่ ร้านอาหาร ร้านค้าผ้า ร้านจำหน่ายของที่ระลึก บิมน้ำมัน บริเวณจอดรถ (แผนที่ 7.4)

(5) หมู่เกาะสี่เกาะห้า

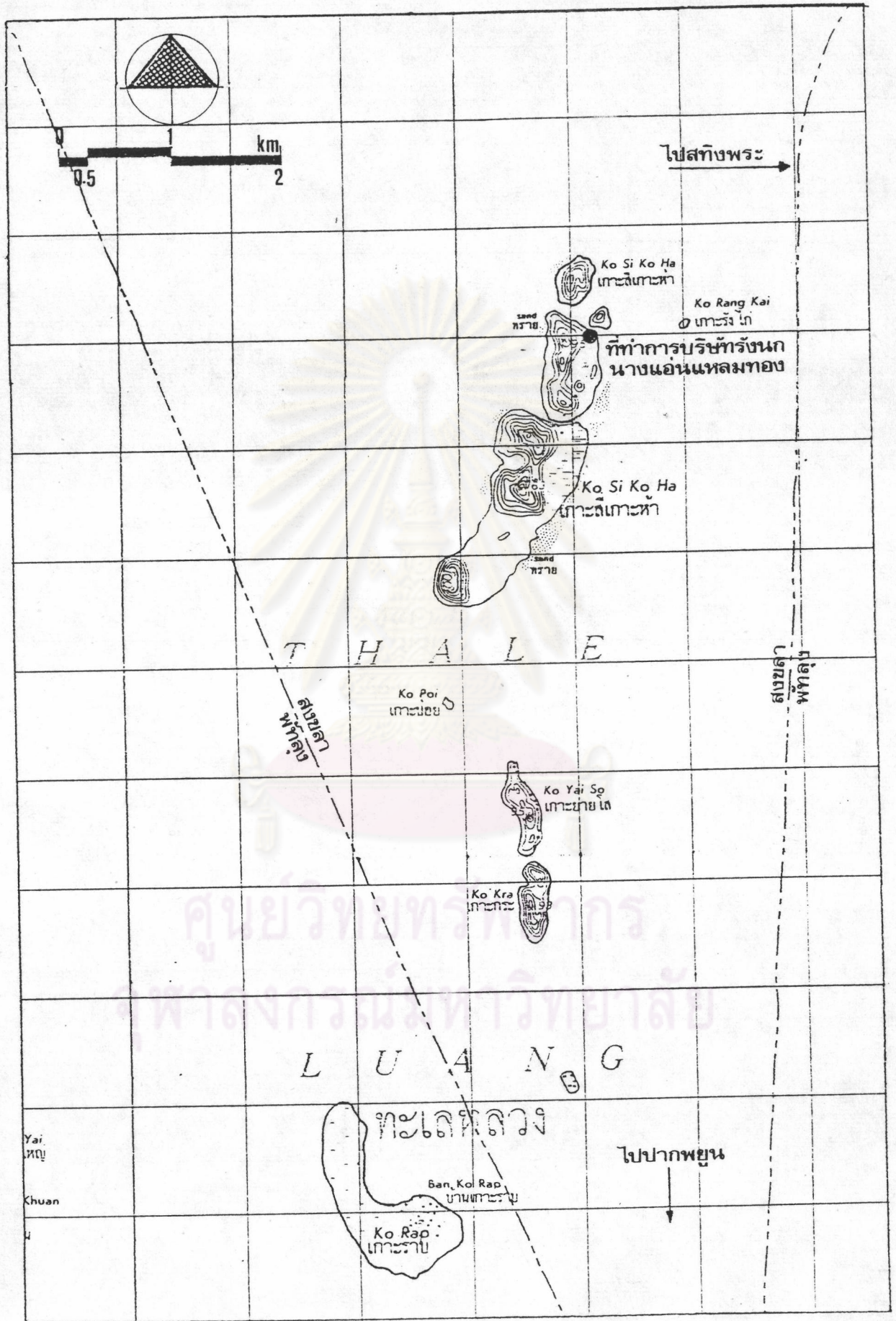
กำหนดการใช้ที่ดินออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

เขตสงวน เป็นบริเวณบนเกาะที่เป็นแหล่งทำรังของนกนางแอ่น ได้แก่ เกาะสี่เกาะห้า (รวม 6 เกาะ) จะไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าไปในถ้ำ เพราะจะรบกวนโดยตรงต่อนกนางแอ่น และไม่สะดวกในการรักษาความปลอดภัยของบริษัทผู้รับผิดชอบกิจกรรมที่ยอมให้มีได้ในบริเวณนี้คือ เล่นเรือชมธรรมชาติรอบเกาะ ในฤดูเก็บรังนกจะต้องขออนุญาตเป็นพิเศษ การจัดการการค้าและตั้งความเป็นอยู่ของนก และกิจกรรมเก็บรังนกให้นักท่องเที่ยวได้ชมในบริเวณที่ทำกรบริษัท

แผนที่ 7.4 กำหนดเขตการไ้ที่ดินบนเกาะยอ

แผนที่ 7.5 กำหนดเขตการใช้ที่ดินบริเวณเกาะสีเกาะห้าเพื่อการท่องเที่ยว

เขตอนุรักษ เป็นบริเวณอื่น ๆ นอกจากเกาะรังนก เช่น เกาะรังไก่ ควอรอนุรักษเพื่อการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นถ้ำลอดที่สวยงาม กิจกรรมที่มีได้บนเกาะนี้ ได้แก่ ศาลาพักผ่อนเพื่อจอดเรือและรับประทานอาหารของนักท่องเที่ยว

จากการแบ่งเขตการใช้ที่ดินในแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด พบว่าที่ดินประเภทแรกอยู่บริเวณป่าพรุเหนือทะเลน้อยและคลองนางเรียม ป่าหญ้าหน้าบ้านศรีไชยใหญ่ ศรีไชยน้อย หัวเกาะโคบ และอ่าวท่ายาง บริเวณอุทยานนกน้ำคูขุด และเกาะสี่เกาะห้า เขตที่ดินประเภท 2 ได้แก่ บริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทั้งหมด สภามรรณชาติบนเกาะยอ ส่วนสหาคัดแล่นลู่ลำปำ ส่วนเขตที่ดินประเภทที่ 3 จะกำหนดในบริเวณไม่กว้างขวางนัก กำหนดจากบริเวณที่มีการพัฒนาบ้างแล้ว เช่น ชุมชนบ้านทะเลน้อย ชุมชนบ้านคูขุด หาดแล่นลู่ลำปำ ชุมชนบ้านนอกบนเกาะยอ

7.4.2 การกำหนดศูนย์กลางการท่องเที่ยว (Center of Tourism)

ตัวเร่งที่สำคัญของปัญหาความเหลื่อมล้ำในพื้นที่นี้ก็คือ การเติบโตอย่างรวดเร็วของเมืองสงขลา/หาดใหญ่ ในฐานะเมืองหลักของภาคใต้ รัฐบาลมีโครงการขนาดใหญ่ที่ต้องใช้ทุนจำนวนมากลงไปในพื้นที่ดังกล่าว เช่น ท่าเรือน้ำลึก นิคมอุตสาหกรรม ศูนย์กลางการท่องเที่ยว เป็นต้น เพื่อให้แก่ปัญหาความเหลื่อมล้ำระดับประเทศเป็นจุดประสงค์หลัก โดยให้ต่อต้านการโตเดี่ยวของกรุงเทพมหานคร และหวังว่าความเจริญจากเมืองหลักสงขลา/หาดใหญ่ จะกระจายไปโดยรอบ (Polarization Flows) แต่ข้อจำกัดอย่างหนึ่งของพื้นที่โดยรอบเมืองหลักสงขลา/หาดใหญ่ ก็คือ พื้นที่ยากจนยังไม่มีโครงการใด ๆ ที่จะรองรับการกระจายตัวของความเจริญจากเมืองหลักได้ การแพร่กระจายของความเจริญจึงอาจไม่เป็นไปตามที่คิดเอาไว้ (ข้อ 2.3.2) จึงจำเป็นต้องสร้างชุมชนศูนย์กลางที่มีขนาดรองและขนาดเล็กขึ้นมาในพื้นที่ยากจน เพื่อให้เกิดระบบโครงสร้างของเมือง (Urban Hierarchy System) ตามแนวคิดของ Berry นักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกัน แนวคิดที่ธนาคารโลกเคยนำไปใช้พัฒนาประเทศทางซาเบีย ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ยากจน ในประเทศไม่มีอุตสาหกรรมใด ๆ หรือทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าเลย การพัฒนาจะใช้เกษตรกรรมเป็นหลักแล้วสร้างชุมชน 3 ระดับเพื่อรองรับการพัฒนา จะเห็นว่าลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีข้อได้เปรียบกรณีประเทศทางซาเบียมาก ตอนนี้เรามีศูนย์เติบโตอยู่แล้วคือ เมืองสงขลา/หาดใหญ่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว เพียงแต่สร้างชุมชนท่องเที่ยวขึ้นมาอีก 2 ระดับ เมืองหลักก็จะทำหน้าที่กระจายความเจริญได้ดียิ่งขึ้น

จากการศึกษาในข้อ 6.2 ทำให้กำหนดศูนย์กลางท่องเที่ยวระดับ 2 ซึ่งอยู่ในพื้นที่ยากจน คือ หาดแสนสุขลำปา โดยกำหนดให้มีกิจกรรมในศูนย์ ได้แก่ โรงแรมขนาดกลาง ศูนย์ท่องเที่ยวประมาณ 300 คน มีภัตตาคาร มีสระว่ายน้ำ มีสนามกีฬา มีพิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ มีบริการเรือใบและสกีรยานน้ำ มีบริการเรือล่องทะเลสาบ ส่วนศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับ 3 ได้แก่ ทะเลน้อย อุชูด และเกาะยอ กิจกรรมที่ควรมีในศูนย์กลาง ได้แก่ ที่พักแรมแบบท้องถิ่น ร้านอาหาร พิพิธภัณฑ์ บริการเรือขมนกน้ำ หอดูนก และร้านจำหน่ายของที่ระลึก เมื่อศูนย์กลางระดับต่าง ๆ เชื่อมโยงอย่างมีระบบ การแพร่กระจายของนักท่องเที่ยว ชาวสารเทศโนโลยี และเงินทุน ก็จะเข้าสู่พื้นที่ยากจน เป็นการช่วยลดความเหลื่อมล้ำโดยการสร้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อม

7.4.3 เส้นทางการท่องเที่ยว

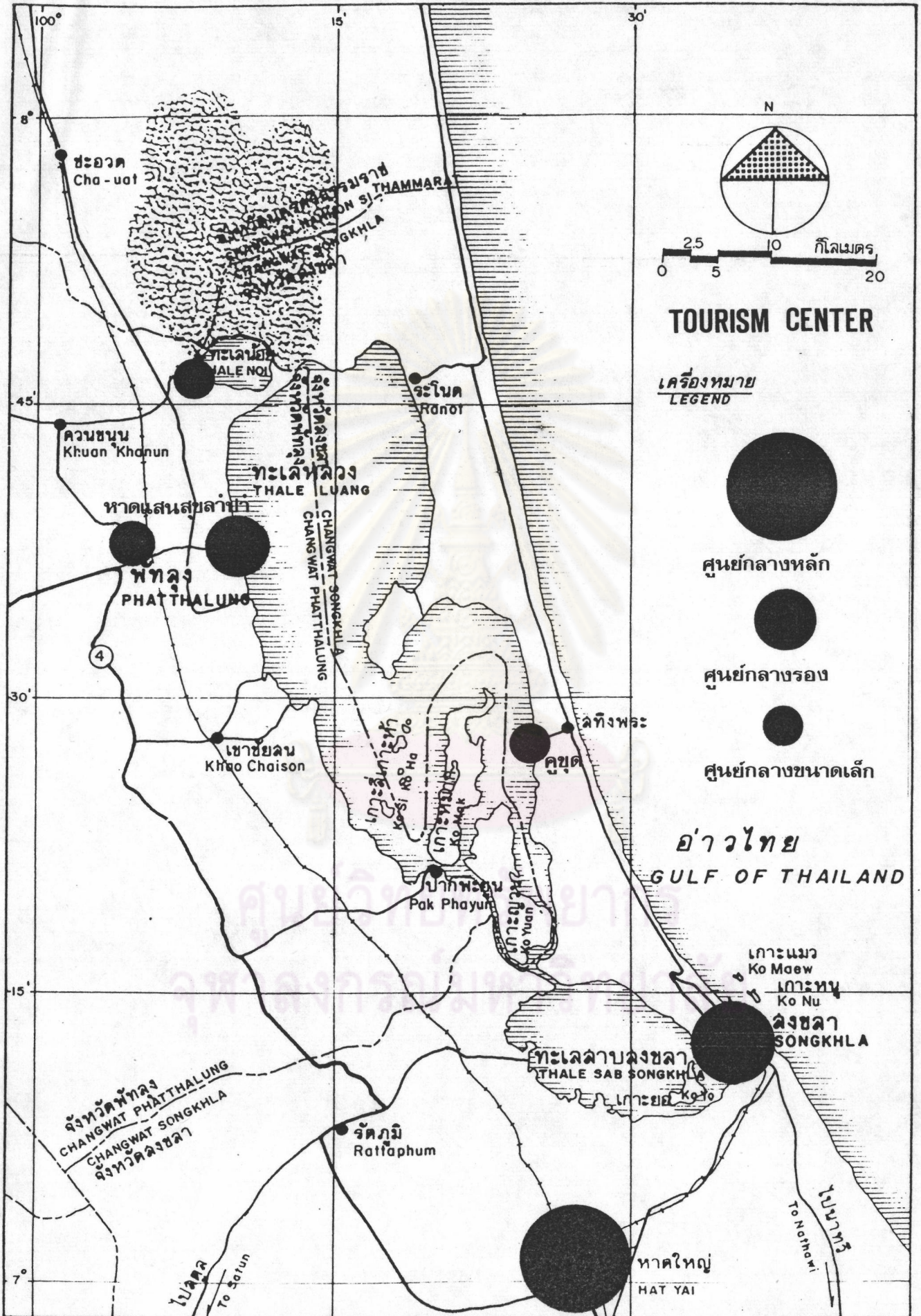
การคัดเส้นทางการท่องเที่ยวทะเลสาบสงขลา สามารถคัดได้ 2 แบบ คือ เดินทางออกจากสงขลา/หาดใหญ่ และเดินทางออกจากเมืองพัทลุง แต่มีข้อแม้ว่าจะต้องพัฒนาศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับรองที่พัทลุงก่อน ประเภทของเส้นทางการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

การท่องเที่ยวครึ่งวัน

(1) หาดใหญ่-สงขลา (เกาะยอ)-อุทยานนกน้ำทะเลน้อย มีลำดับการเดินทางดังนี้ รถยนต์จากหาดใหญ่ ยานสงขลา ข้ามเรือแพขนานยนต์ ถึงอุทยานนกน้ำอุชูดลงเรือขมนกน้ำ เดินทางกลับสงขลา/หาดใหญ่ เส้นทางนี้เมื่อสร้างสะพานข้ามเกาะยอแล้ว เล็งก็จะมีการแวะชมธรรมชาติเกาะยอและรับประทานอาหารเที่ยงบนเกาะ ระยะทางไป-กลับ ประมาณ 65 กิโลเมตร

(2) หาดแสนสุขลำปา-พัทลุง-ควนขนุน-อุทยานนกน้ำทะเลน้อย มีลำดับการเดินทางดังนี้ รถยนต์จากที่พักแรมหาดแสนสุขลำปา ผ่านพัทลุง ผ่านควนขนุน ถึงอุทยานนกน้ำทะเลน้อย ลงเรือขมนกน้ำ และชมจุดล่ากรรมในครัวเรือนชุมชนบ้านทะเลน้อย รับประทานอาหารเที่ยง (ทะเลน้อยหรือควนขนุน) กลับเมืองพัทลุง ระยะทางไป-กลับ ประมาณ 40 กิโลเมตร

แผนที่ 7.6 ระบบโครงสร้างศูนย์กลางการท่องเที่ยวทะเลสาบสงขลา

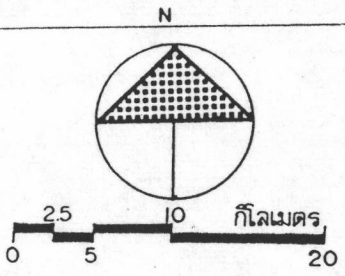
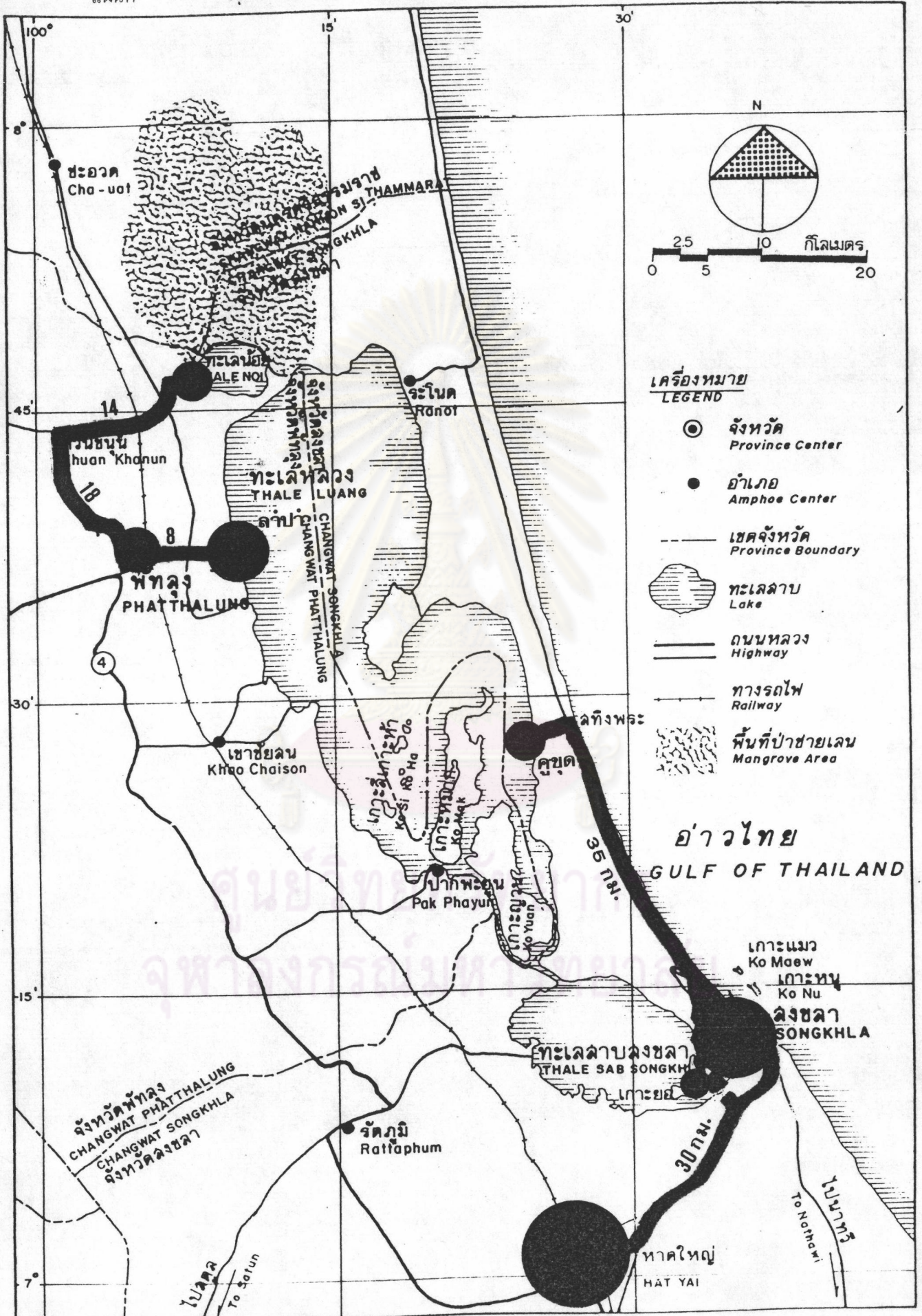
การท่องเที่ยวเต็มวัน

(1) หาดใหญ่-พัทลุง-อุทยานนกน้ำทะเลน้อย มีลำดับการเดินทางดังนี้
 รถยนต์ออกจากหาดใหญ่ แวะชมน้ำตกโตนงาช้าง กลับเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 4 แวะชม
 ถ้ำน้ำร้อนน้ำเย็นที่เขาย้อย และวัดตะเขยบางแก้ว ย้อนกลับทางเดิม เข้าเมืองพัทลุง
 รับประทานอาหารเที่ยงที่หาดแล่นลู่สาป่า ย้อนกลับชมวัดวัง ผ่านเมืองพัทลุง สู่อุทยานนก
 น้ำทะเลน้อย ลงเรือชมนกน้ำ ชมโครงการเพาะเลี้ยงปลากินพืช ชมและซื้อของที่ระลึกจาก
 มุมชนบ้านทะเลน้อย ย้อนกลับทางเดิมผ่านเมืองพัทลุง แวะชมน้ำตกหม่อมลุย เดินทางกลับ
 หาดใหญ่ ระยะทางไป-กลับประมาณ 300 กิโลเมตร

(2) หาดใหญ่-สงขลา-อุทยานนกน้ำคูขุด-เกาะสีเกาะห้า มีลำดับการ
 เดินทางดังนี้ รถยนต์ออกจากหาดใหญ่ ผ่านสงขลา (เกาะยอ) แวะเดินเล่นที่หาดม่วงงาม
 กลับเข้าทางเดิมสู่อุทยานนกน้ำคูขุด ลงเรือผ่านคลองกรุดเกาะโคบ ไปยังเกาะสีเกาะห้าชม
 ทิวทัศน์บริเวณเกาะ แวะขึ้นเกาะชมกิจกรรมบริษัทรังนกนางแอ่น ลงเรือมาจอดที่เกาะรังไก่
 ถ่ายรูปที่ถ้ำลอดและรับประทานอาหารที่ถ้ำ แล่นเรือกลับผ่านคลองใหญ่ ชมนกน้ำที่ห้วยเกาะโคบและ
 บริเวณบ้านศรีไชยใหญ่ ศรีชัยน้อย ถึงที่ทำการอุทยานนกน้ำคูขุด แวะเล่นน้ำทะเลที่หาดสี่กิงพระ
 กลับทางเดิม แวะชมวัดพะโคะ เดินทางกลับรับประทานอาหารเย็นที่สวนอาหารเกาะยอ กลับ
 ที่พักรหาดใหญ่ เป็นระยะทางไป-กลับประมาณ 180 กิโลเมตร

(3) หาดแล่นลู่สาป่า-แหลมหาด-ระโนด-ชลประทานหัวป่าช้-อุทยาน
 นกน้ำทะเลน้อย เป็นเส้นทางท่องเที่ยวทางเรือทั้งหมด ควรเป็นเรือขนาดใหญ่และมีเครื่อง
 อำนวยความสะดวกต่าง ๆ พอสมควร ผู้นำท่องเที่ยวประมาณ 50 คน มีลำดับการเดินทาง
 ดังนี้ ออกจากหาดแล่นลู่สาป่าแล่นเรือมายังเกาะใหญ่จอดที่แหลมหาดพักชมวิว ลงเรือแล่น
 เสียบชายฝั่ง แวะจอดที่ระโนด รับประทานอาหารเที่ยง แล่นเรือไปทางทิศเหนือชมโครงการ
 ชลประทานหัวป่าช้ แล่นเรือผ่านคลองนางเรียม ชมธรรมชาติและนกน้ำทะเลน้อย จอดเรือ
 บริเวณที่ทำการอุทยาน ชมอุตสาหกรรมในครัวเรือนและซื้อของที่ระลึก ลงเรือกลับผ่านคลอง
 นางเรียม ลู่ทะเลหลวงแวะท่าเรือประตูเรียง เสียบฝั่งลู่หาดแล่นลู่สาป่า เป็นระยะทางไป-
 กลับประมาณ 160 กิโลเมตร

แผนที่ 7.7 เส้นทางการท่องเที่ยวครั้งวัน

- เครื่องหมาย**
LEGEND
- ◎ จังหวัด
Province Center
 - อำเภอ
Amphoe Center
 - เขตจังหวัด
Province Boundary
 - ☞ ทะเลสาบ
Lake
 - == ถนนหลวง
Highway
 - +— ทางรถไฟ
Railway
 - ☞ พื้นที่ป่าชายเลน
Mangrove Area

อ่าวไทย
GULF OF THAILAND

จังหวัดพัทลุง
CHANGWAT PHATTHALUNG
จังหวัดสงขลา
CHANGWAT SONGKHLA

ทะเลสาบสงขลา
THALE SAB SONGKHLA

เกาะแมว
Ko Maew
เกาะหนู
Ko Nu
สงขลา
SONGKHLA

หาดใหญ่
HAT YAI

ไปนาคร
To Natun

ไปนาทวี
To Nonthaburi

(4) พัทลุง-เขาชัยสน-ปากพูน-เกาะสีกะเกาะห้า มีลำดับการเดินทาง ดังนี้ ารถออกจากพัทลุง (หาดแลนด์ลูซาล่า) ตามถนนเพชรเกษม แยกเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 4081 ชมถ้ำน้ำร้อนน้ำเย็น เดินทางสู่วัดตะเขียน นมัสการพระฤๅษาคัณธีมหาโพธิ์ ย้อนกลับทางเดิมสู่ถนนเพชรเกษม แยกเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 4049 สู่อำเภอปากพูน รับประทานอาหารเที่ยง ลงเรือไปยังเกาะสีกะเกาะห้า ชมธรรมชาติบริเวณเกาะ จอดเรือขึ้นเกาะชมกิจกรรมบริษัทฯ รังนกนางแอ่น แล่นเรือไปยังเกาะรังไก่ จอดพักผ่อนถ่ายรูป แล่นเรือกลับมายังอ่าวท่ายาง ชมนกน้ำ ผ่านคลองปากบางนาคราช อ้อมเกาะหมากด้านตะวันออก ถึงปากพูน แล้วเดินทางกลับทางเดิมถึงถนนเพชรเกษมแยกเข้าชมน้ำตกหม่อมจุ้ย แล้วเดินทางกลับพัทลุง (หาดแลนด์ลูซาล่า) เป็นระยะทางไป-กลับประมาณ 208 กิโลเมตร เส้นทางนี้จะได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น ทางมีการพัฒนาส่วนสัตว์เปิดบนเกาะหมาก

7.4.4 การพัฒนาเฉพาะบริเวณ

การพัฒนาเฉพาะบริเวณ จะพิจารณาถึงกิจกรรมที่จำเป็นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะบริเวณ ซึ่งกำหนดออกเป็น 3 แนวทางที่สำคัญคือ แนวทางพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แนวทางพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว และแนวทางพัฒนาอาชีพชุมชน จะเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศมากนัก จะเน้นพัฒนาแนวทางแรก และสอง ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีระบบนิเวศเปราะบาง จะเน้นพัฒนาทั้งสามด้าน ดังตารางต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7.1 แนวทางพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

กิจกรรม/โครงการ	แหล่งท่องเที่ยว				
	อุทยานนกน้ำ ทะเลน้อย	อุทยานนกน้ำ ตูด	หาดเลนสู่ลำปำ	เกาะยอ	เกาะสีเกะ
การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน					
1. ไฟฟ้า				●	
2. ประปา	●	●	●	●	
3. ถนน			●		
4. โทรศัพท์	●	●	●	●	
การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก					
1. ที่พักแรม	●	●	●		
2. ร้านอาหาร	●	●	●	●	
3. ชุดลอกเส้นทางท่องเที่ยว	●	●			
4. สร้างที่จอดรถ	●	●	●	●	
5. สร้างที่จอดรถเรือ	●	●	●	●	
การพัฒนาสิ่งดึงดูดใจเสริม					
1. พิพิธภัณฑสถาน/นิทรรศการ	●	●	●		●
2. หอดูนก	●	●			
3. เรือใบ เรือพาย สักรยานน้ำ	●		●		
4. เรือนำเที่ยวมีหลังคา	●	●	●		
5. สัตงานเทศกาล/ประชุมสัมมนา	●		●		
6. ร้านจำหน่ายของที่ระลึก	●	●	●	●	

ตารางที่ 7.2 แนวทางพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวและระบบนิเวศ

กิจกรรม/โครงการ	แหล่งท่องเที่ยว				
	อุทยานนกน้ำ ทะเลน้อย	อุทยานนกน้ำ ดุสิต	หาดและลุ่มลำปำ	เกาะยอ	เกาะส๊ะห้า
1. การติดตามตรวจวัดคุณภาพน้ำในทะเลสาบ	●	●	●		
2. ชลอการเปลี่ยนแปลงแทนที่ (Succession)	●	●			
3. สร้างที่อยู่อาศัยของนกที่เหมาะสม ปกป้อง	●		●		
4. ขยายพันธุ์นกที่มีประชากรน้อย	●				
5. กำจัดวัชพืชในน้ำ	●	●	●		
6. ปรับปรุงระบบน้ำทิ้งชุมชน	●	●			
7. กำหนดเขตการใช้ที่ดิน ปกป้องโครงสร้างที่เหมาะสม	●	●		●	
8. ปราบปรามและป้องกันการทำลายป่า	●	●			
9. กำหนดเขตการท่องเที่ยว	●	●			●

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7.3 แนวทางการพัฒนาอาชีพชุมชน

กิจกรรม/โครงการ	แหล่งท่องเที่ยว				
	อุทยานนกน้ำ ทะเลน้อย	อุทยานนกน้ำ คูชุต	หาดแล่นลู่ล่ำป่า	เกาะยอ	เกาะสีเกาะห้า
1. ผลิตภัณฑ์เสื้อกระจูด	●				
2. น้ำปลา / ปลา เค็ม	●	●			
3. ทอผ้าไหม			●	●	
4. เลี้ยงกุ้ง/ปลา ในกระชัง	●	●		●	
5. น้ำตาลโตนดและผลิตภัณฑ์จากต้นตาล		●			
6. หัตถกรรมเครื่องหนัง (หนังงู)	●	●			
7. ผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูป	●	●	●	●	
8. อุตสาหกรรมของที่ระลึก	●	●	●		
9. หัตถกรรมจากใบเตย	●				

จากแนวทางพัฒนาทั้ง 3 ด้าน จะพบว่าอุทยานนกน้ำทะเลน้อย และคูชุตจะต้องเน้นพัฒนาทั้ง 3 ด้านพอ ๆ กัน หาดแล่นลู่ล่ำป่า จะเน้นพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพียงแนวทางเดียว เกาะยอ เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ส่วนเกาะสีเกาะห้า จะเน้นด้านอนุรักษ์และการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7.5 มาตรการในการพัฒนา

การพัฒนาทะเลสาบสงขลาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติตามที่เสนอไว้ จะต้องอาศัยมาตรการอย่างน้อย 2 อย่าง คือ มาตรการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน กับการจัดตั้งองค์กรระดับท้องถิ่นทำหน้าที่บริหารงาน

(1) มาตรการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ปัญหาที่กระทบกระเทือนต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภาคใต้อย่างมากก็คือ การฉ้อปล้นรถทัวร์ ซึ่งเกิดเป็นข่าวอยู่บ่อย ๆ เนื่องจากเส้นทางการท่องเที่ยวฝั่งตะวันตกของทะเลสาบสงขลา อยู่ในเขตอิทธิพลของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ และโจรธรรมดา ประกอบกับมาตรฐานถนนไม่ค่อยดี บางตอนมีลักษณะชำรุดทำให้รถทัวร์และนักท่องเที่ยวทั่วไปไม่ยอมใช้เส้นทางสายนี้แต่กลับไปใช้เส้นทางสายเสียบชายทะเลอ่าวไทย ซึ่งต่อไปจะมีสะพานข้ามเกาะยอมาย่างหาดใหญ่ได้สะดวก ซึ่งจะมีผลกระทบโดยตรงต่อปริมาณนักท่องเที่ยวในเส้นทางที่ผ่านจังหวัดพัทลุง ปัญหานี้ผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุงตระหนักดีและพยายามแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยได้นำมากำหนดเป็นนโยบายสำหรับพัฒนาจังหวัดพัทลุง คือ "ใต้-น้ำ-ใจ-โจร" ใต้ (ใต้ร่มเย็น) เป็นนโยบายการเมือง เพื่อเอาชนะผู้ก่อการร้าย น้ำ(น้ำในการเกษตร) เนื่องจากชาวพัทลุงมีอาชีพหลักทำนา น้ำจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพ ใจ(จิตใจ) เนื่องจากชาวพัทลุงมีค่านิยมที่ขยันต่อการพัฒนา จึงต้องเน้นพัฒนาบ้านจิตใจ และโจร(โจรผู้ร้าย) เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวพัทลุง และเป็นปัญหาในการพัฒนาการท่องเที่ยว จากการสอบถามผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง (13 เมษายน 2526) ทำให้ทราบว่า จังหวัดสามารถพัฒนาไปอย่างได้ผลพอสมควร เนื่องจากได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย จะเห็นว่าถ้านโยบายทั้งสี่ของการพัฒนาจังหวัดพัทลุงบรรลุเป้าหมายแล้ว การส่งเสริมการท่องเที่ยวก็จะตามมาเอง

(2) การจัดตั้งองค์กรเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทะเลสาบสงขลา

ปัจจุบันยังไม่มีองค์กรใด ๆ ทำหน้าที่วางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวทะเลสาบสงขลา นักท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบันเป็นผลพลอยได้จากการอนุรักษ์นกน้ำ โดยกองอนุรักษ์สัตว์ป่า เป็นส่วนหนึ่งของการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนเห็นคุณค่าของสัตว์ป่า อุทยานนกน้ำทั้งสองแห่งไม่ได้รับผลตอบแทนจากนักท่องเที่ยวแต่อย่างใด กลับจะต้องมีภาระเพิ่มขึ้น

เขตห้ามล่าสัตว์ป่ามีอำนาจหน้าที่เพียงการอนุรักษ์ แต่ขาดอำนาจในการคุ้มครองระบบนิเวศ และแหล่งอาศัยหากินของนก จากข้อจำกัดดังกล่าวจึงควรตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง ทำหน้าที่วางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว โดยประสานกับอนุกรรมการอนุรักษ์นกน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งต่างอยู่ภายใต้คณะกรรมการบริหารและพัฒนาสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา คณะอนุกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทะเลสาบสงขลา ควรประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ตำรวจท่องเที่ยว พัฒนาการ ประมง ศึกษาธิการอำเภอ และเอกชนที่สนใจลงทุน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เป็นกรรมการและเลขานุการ

ในการบริหารงาน ควรแบ่งแผนงานดังนี้

- 1) แผนงานประสานนโยบายและแผน
- 2) แผนงานประสานงานวิเคราะห์ข้อมูลและแหล่งนิเวศ
- 3) แผนงานปรับปรุงบริการขั้นพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว
- 4) แผนงานพัฒนาอาชีพชุมชน
- 5) แผนงานลัทธิการท่องเที่ยว

7.6 การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ

ได้กล่าวไว้แล้วในข้อ 7.1 ว่าปัญหานี้สามารถช่วยลดลงได้ โดยการสร้างงานจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทะเลสาบสงขลา เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะต้องใช้กำลังคนและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ หลายสาขา การสร้างงานทางตรงได้แก่ บุคลากรที่พักแรม มัคคุเทศก์ พนักงานขับรถ/เรือ และเจ้าหน้าที่ประจำบริษัทนำเที่ยว เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะกระตุ้นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยเกิดการสร้างงานทางอ้อม เช่น การก่อสร้าง การผลิตอาหาร การขนส่ง และอุตสาหกรรมของที่ระลึก เป็นต้น

7.6.1 ประมาณการสร้างงานโดยตรง

(1) บุคลากรที่พักแรม การคำนวณบุคลากรที่พักแรมได้จากจำนวนห้องพักรูด้วยอัตราส่วนบุคลากรต่อห้องพัก แต่ในการศึกษาครั้งนี้ไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะประมาณการห้องพักในแหล่งท่องเที่ยวทะเลสาบสงขลาได้ แต่ได้ข้อมูลบางส่วน

ห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ทำให้ทราบว่าความต้องการที่พักแรมได้เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นที่
 หนักใจแก่เขตฯ (เนื่องจากพักโดยไม่ต้องเสียเงิน) จนปัจจุบันอุทยานนกน้ำทะเลน้อยได้ขยาย
 ที่พักรับรองเป็นจำนวนถึง 58 เตียง ดังนั้นประมาณการห้องพักที่ทะเลน้อยซึ่งใช้กะชั้นต่ำ
 จำนวน 30 ห้อง ซึ่งเท่ากับจำนวนห้องพักที่อุทยานนกน้ำคูขุด (จากแผนหลักพัฒนาแหล่งท่อง
 เที่ยวทะเลสาบสงขลา 2524) ล้วนจำนวนห้องพักทั้งหมดที่หาดเลนส์ลุ่มสำป้า ซึ่งเป็นที่พักแรม
 ริมทะเลสาบของเมืองพัทลุง และจะพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในบริเวณนี้ จึงเป็น
 ที่พักแรมที่มีขนาดไม่ต่ำกว่า 50 ห้อง รวมจำนวนห้องพักริมทะเลสาบสงขลาทั้ง 3 แห่งจะเป็น
 110 ห้อง

สำหรับอัตราส่วนบุคลากรต่อห้องพักได้ถือเอาผลสำรวจของสถาบันบัณฑิต
 พัฒนาบริหารศาสตร์ ให้แก่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำหรับโรงแรมที่ต่ำกว่าชั้น 1 มีค่า
 เฉลี่ย 0.9 คน/ห้อง ในระหว่างปี 2529-2544 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2524 :

) ดังนั้นจำนวนบุคลากรที่พักแรมริมทะเลสาบสงขลา จึงมีจำนวน 100 คน ในปี
 2529

(2) มัคคุเทศก์ มัคคุเทศก์สำหรับนักท่องเที่ยวทะเลสาบสงขลาควรมี
 ความรู้เกี่ยวกับนก และนิเวศวิทยาพอสมควร ลักษณะการท่องเที่ยวจะใช้เรือหางยาว จุฬาท่อง
 เที่ยวประมาณ 7 คน จากการสอบถามเจ้าหน้าที่อุทยานนกน้ำคูขุด ทราบว่านักท่องเที่ยวที่คูขุด
 เกือบทั้งหมดเมื่อมาถึงอุทยานจะลงเรือชมนก เพราะส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวต่างถิ่น ส่วนนัก
 ท่องเที่ยวที่ทะเลน้อยจะมีเพียง 20% เท่านั้นที่ลงเรือชมนก เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยว
 ท้องที่ใกล้เคียง และอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวลงเรือชมนกลดลง เพราะทะเล
 น้อยมีค่าเล่าที่พักนักท่องเที่ยวที่ขึ้นไปในทะเลน้อย เพียงแค่นั่งอยู่ที่ศาลาก็สามารถชื่นชมความ
 งามตามธรรมชาติของทะเลน้อย และนกน้ำหลายชนิดก็มีให้ชมใกล้ ๆ ศาลาเช่นกัน (ข้อ 2.7.9)
 ในการประมาณการจะใช้นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ลงเรือมาคำนวณความต้องการมัคคุเทศก์ต่อไป
 ในปี 2524 นักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าวมี 65,452 คน (จากตารางที่ 6.6 และ 6.7) ถ้า
 ฤดูกาลท่องเที่ยวมีเกือบตลอดปี (300 วัน) เพราะส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวภายในประเทศ
 แต่ละวันจะมีนักท่องเที่ยวเพียง 218 คน ถ้าคิดกลุ่มละ 7 คน (1 ลำเรือ) ก็จะได้ 30 กลุ่ม
 ดังนั้นความต้องการมัคคุเทศก์จึงเป็น 30 คน และในปี 2529 จะเพิ่มเป็น 45 คน โดยถือ
 อัตราเพิ่มของนักท่องเที่ยวเฉลี่ย ร้อยละ 10

(3) พนักงานขับเรือ มีจำนวนเท่ากับภาคเทคโนโลยี คือ 45 คนในปี

2529

(4) พนักงานอื่น เช่น พนักงานขับรถประจำทาง ระหว่างลำปาง- พัทลุง สังกัดพระ-คูขุด พนักงานขับรถนาเที่ยว ประมาณ 30 คน

7.6.2 ประมาณการสร้างงานทางอ้อม

ในการประมาณการสร้างงานทางอ้อม ในแผนหลักพัฒนาการท่องเที่ยว สังกัดมหาดใหญ่ 2524 ได้ใช้ตัวเลขของประเทศกัวเตมาลา (ข้อ 4.4.2) คือ จะเกิดการสร้างงานทางอ้อม 70 คนต่อนักท่องเที่ยว 1,000 คน ตัวเลขนี้จะรวมเอางานที่เกิดขึ้นในภูมิภาคอื่นไว้ด้วย แต่ในการประมาณการครั้งนี้ต้องการตัวเลขการสร้างงานที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำเท่านั้น เมื่อพิจารณาการท่องเที่ยวทะเลสาบสงขลาแล้วตัวเลขนี้จึงใช้เพียง 40 คนต่อนักท่องเที่ยว 1,000 คน ในปี 2529 จะมีนักท่องเที่ยวทั้งหมด 270,977 คน (ตารางที่ 6.4) จะเกิดการสร้างงานทางอ้อมประมาณ 10,840 คน

งานทางอ้อมที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทะเลสาบสงขลา ได้แก่

- (1) การก่อสร้าง คืองานก่อสร้างที่พักแรม และสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว การสร้างถนน จะเป็นงานระยะสั้น เกิดขึ้นในระยะแรกของแผนพัฒนาเท่านั้น
- (2) การผลิตอาหาร อาหารที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ลุ่มน้ำจะได้รับการพัฒนาให้ผลิตได้มีปริมาณและคุณภาพดีขึ้น เช่น การเพาะเลี้ยงปลากระพงขาวในกระชัง การเพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกราม การเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืดที่ทะเลน้อย ผลิตวัตถุดิบน้ำตาล รังนกนางแอ่น เป็นต้น
- (3) การขนส่ง จะมีการขนส่งทั้งสินค้าและนักท่องเที่ยวในลุ่มน้ำมากขึ้น มีการฟื้นฟูการขนส่งทางน้ำของชุมชนริมทะเลสาบ มีร้านบริการด้านอุปกรณ์และเครื่องมือ เช่น ท่าเรือ ช่อมอเตอร์เป็นต้น
- (4) งานศิลปหัตถกรรมและของที่ระลึก อุตสาหกรรมบริการท่องเที่ยว จะกระตุ้นให้ศิลปหัตถกรรมมีการขยายตัว และพัฒนารูปแบบให้เป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมในครัวเรือนที่คาดว่าจะได้รับการพัฒนาอย่างมาก คือ ผ้าไหมเกาะยอ ผลิตภัณฑ์
เครื่องปั้นดินเผา ผลิตภัณฑ์จากต้นตาล ผลิตภัณฑ์จากไม้ยางพารา ผลิตภัณฑ์ย่านลิเภา
เครื่องปั้นดินเผา และผลิตภัณฑ์ใบปาล์ม เป็นต้น

สรุปการสร้างงานจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การสร้างงานโดยตรง	220	คน
การสร้างงานทางอ้อม	10,840	คน
รวม	11,060	คน

7.7 ผลกระทบจากโครงการอื่น ๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำ

จะเห็นว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทะเลสาบสงขลา เป็นเพียงแนวคิด
หนึ่งที่ไม่แสดงให้เห็นว่าสามารถนำทรัพยากรธรรมชาติ และนักท่องเที่ยวที่มีอยู่ที่สงขลา -หาดใหญ่
มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน โดยผลสัมพัทธ์กับคุณภาพสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยาทะเล
สาบสงขลา อันจะนำไปสู่การลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำได้ส่วนหนึ่ง
ความสำเร็จของโครงการนี้ขึ้นอยู่กับผลกระทบจากโครงการอื่น ๆ ด้วย ซึ่งรัฐบาลกำลังให้
ความสำคัญกับพื้นที่บริเวณนี้ โดยบรรจุโครงการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เข้าไปในแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 โดยมีนโยบาย แผนงาน โครงการและลำดับขั้นการ
ดำเนินงานดังต่อไปนี้

7.7.1 นโยบายการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาระดับชาติ

ทะเลสาบสงขลา เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติแห่งหนึ่งที่มีขนาดใหญ่ที่สุดใน
ประเทศไทย มีความสำคัญต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ลุ่มน้ำ และมีความสำคัญใน
ในทางนิเวศวิทยาอีกด้วย เนื่องจากการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำและการใช้ประโยชน์
ตัวทะเลสาบเอง ในด้านการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมโดยทั่วไป จะเป็นไปในทางที่ก่อให้เกิด
ผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยาของทะเลสาบสงขลา ดังนั้นการพัฒนา เศรษฐกิจ
และสังคมของพื้นที่ลุ่มน้ำจึงจำเป็นต้องประสานกับการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยา
ของทะเลสาบสงขลา เพื่อให้การศึกษา เศรษฐกิจและสังคม เกิดผลกระทบในทางลบน้อยที่สุดต่อ
ระบบสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยาของทะเลสาบสงขลา

โดยที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว รัฐบาลจึงตั้งคณะกรรมการบริหาร และพัฒนา สิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาขึ้น เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2520 และคณะกรรมการ ดังกล่าวได้แต่งตั้งอนุกรรมการยกร่างแนวทางและมาตรการในการสงวนรักษาและพัฒนา สิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา (ดูภาคผนวกที่ 4) อนุกรรมการดังกล่าวได้เสนอแนวทางและ มาตรการในการสงวนรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลา เมื่อเดือนมิถุนายน 2520 อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของคณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าแต่ละ เรื่อง เนื่องจากยังขาดข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คณะกรรมการฯ โดยสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ จึงได้มอบให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย เป็นผู้ศึกษาวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน และเสนอต่อ คณะกรรมการเมื่อต้นปี 2523

การพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้บรรจุเข้าไปในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 โครงการที่ได้รับอนุมัติไปแล้วได้แก่ ทำเรื่อน้ำลึกสงขลา สะพาน ข้ามเกาะยอ (ลำคช.2524 : 40) ส่วนโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาทั้งระบบ คณะรัฐมนตรีอนุมัติแล้ว เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2525 โดยใช้เงินกู้จากธนาคารพัฒนาเอเชีย โดย แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะแรก ว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษา เพื่อวางแผนพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และระบบนิเวศวิทยา โดยใช้เวลา 14 เดือน จะใช้จ่ายจากเงินกู้ประมาณ 0.796 ล้านบาท

ระยะที่สอง ว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษา เพื่อดำเนินการศึกษาความเหมาะสม ตามโครงการที่เห็นสมควรลำดับสูง โดยใช้เวลา 18 เดือน และใช้จ่ายเงินกู้ประมาณ 2.204 ล้านบาท

7.7.2 แผนงานและโครงการตามแผนพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

แผนงาน แผนงานแบ่งออกเป็น 8 สาขา ดังนี้ (ข้อกำหนดสำหรับบริษัท ที่ปรึกษา)

- (1) การจัดการและวางแผนด้านการชลประทานและแหล่งน้ำ
- (2) การเกษตรกรรม

- (3) การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
- (4) ป่าไม้
- (5) การพัฒนาด้านพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม
- (6) การพัฒนาด้านบริการต่าง ๆ ทางสังคมและแหล่งที่ตั้งถิ่นฐาน
- (7) เหมืองแร่
- (8) แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โครงการขนาดใหญ่ที่จะมีขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำ

- (1) โครงการทำ เรือน้ำลึก
- (2) โครงการสะพานข้ามเกาะยอ
- (3) โครงการนิคมอุตสาหกรรม
- (4) โครงการอ่างเก็บน้ำและระบบชลประทานใหม่
- (5) โครงการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในบริเวณเขตชลประทาน
- (6) โครงการประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
- (7) โครงการปลูกป่าทดแทน
- (8) โครงการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
- (9) โครงการแผนโครงสร้างบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำเหลี่ยมระหว่างลำคลอง -

หาดใหญ่-พัทลุง

7.7.3 ผลกระทบจากโครงการต่าง ๆ ต่อพื้นที่ลุ่มน้ำและทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทะเลสาบสงขลา

นโยบายการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ก็คือ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยการผสมผสานกับการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยา การพิจารณาผลกระทบจากโครงการต่าง ๆ ซึ่งพิจารณาทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

ตารางที่ 7.4 ผลกระทบจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

โครงการ	ผลกระทบ			
	เศรษฐกิจ	สังคม	แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ	รวม
1. ทำเรื่อน้ำลึกลงขลา	+2	+1	-1	-2
2. สะพานข้ามเกาะยอ	+2	+2	-1	-1
3. นิคมอุตสาหกรรม	+2	+1	-1	-1
4. อ่างเก็บน้ำและระบบชลประทานใหม่	+2	+2	0	+4
5. เพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในเขตชลประทาน	+2	-2	-1	-1
6. ประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	+2	+2	0	+4
7. ปลุกป่าทดแทน	+1	+2	+2	+5
8. ขยายอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว	+2	-1	-1	0
9. แผนโครงสร้างบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบ - หาดใหญ่ - พัทลุง	+2	+2	0	+4
รวม	+17	+9	-3	+23
คะแนนเต็ม	+18	+18	+18	+54

- หมายเหตุ
- + 2 ผลกระทบในด้านดีมาก
 - + 1 ผลกระทบด้านดีพอสมควร
 - 0 ไม่มีผลกระทบหรือน้อยมาก
 - 1 มีผลกระทบด้านเสียพอสมควร
 - 2 มีผลกระทบด้านเสียมาก

จะเห็นว่าโครงการขนาดใหญ่เกือบทั้งหมดจะส่งผลกระทบต่อ
เศรษฐกิจโดยรวม และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีเพียงส่วนน้อยที่ส่งผลกระทบต่อ
ด้านเสียต่อทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทะเลสาบสงขลา ผลกระทบด้านนี้จะมีน้อยก็ต่อ
เมื่อได้มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าแล้วอย่างถี่ถ้วน ถ้าขาดการระมัดระวังผลกระทบต่อทางด้านเสีย
จะมีมากกว่านี้

7.7.4 เสนอแนะโครงสร้างการใช้ที่ดินลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

เพื่อให้การพัฒนา เศรษฐกิจสังคมของพื้นที่ลุ่มน้ำมีลักษณะผสมผสานกับการ
จัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยาทะเลสาบสงขลา จึงควรกำหนดโครงสร้างการใช้
ที่ดินดังต่อไปนี้ (ดูแผนที่ 7.10)

(1) ป่าไม้ต้นน้ำลำธาร พื้นที่ป่าไม้ที่เหลืออยู่ส่วนใหญ่มีความลาดชัน
มาก และพื้นที่แคบประมาณ 1.5 กิโลเมตร ตามแนวสันปันน้ำ ยาวประมาณ 17 กิโลเมตร
พื้นที่ส่วนใหญ่จะเพิ่มมากขึ้น การตกตะกอนจะเพิ่มขึ้น การดูดซับน้ำจะลดลง

(2) เขื่อนและอ่างเก็บน้ำ ควรจะได้รับดำเนินการในระยะแรกของ
แผนฯ เพราะจะให้ผลตอบแทนค่อนข้างสูง ช่วยแก้ปัญหาน้ำท่วม และช่วยให้มีน้ำทุกฤดูกาล
ปริมาณจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความสามารถของเขื่อน การจัดการเรื่องน้ำชลประทานจะต้อง
แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ เลียงพื้นที่เกษตรฝั่งตะวันตกและผลักต้นน้ำเค็มในทะเลสาบให้อยู่
ในสภาวะสมดุลตลอดปี บริเวณเหนือเขื่อนจะต้องมีการปลูกป่าดิบที่สมบูรณ์ เพราะถ้าเป็นส่วน
บางพารา การพังทลายของดินจะมีสูง การตกตะกอนเหนือเขื่อนจะมีมาก

(3) ลุ่มบางพารา ควรมีการส่งเคราะห์อย่างจริงจังให้ครบทุกพื้นที่
มีการส่งเสริมเฉพาะพื้นที่ที่มีความเหมาะสมไม่ขัดแย้งกับพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร เฉพาะบริเวณ
ที่อยู่ในเขตชลประทาน ควรเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่มีผลตอบแทนสูง
กว่าลุ่มบางพารา และเป็นที่ต้องการของตลาด

(4) พื้นที่ทำนา ได้แก่ ที่ราบรอบ ๆ ทะเลสาบ แม้จะได้มีการจัดระบบ
ชลประทานใหม่ พืชที่ใช้ใช้น้ำน้อย และมีความสอดคล้องกับความต้องการด้านวัตถุดิบของอุตสาหกรรม
กรรมการเกษตร โดยเฉพาะบริเวณที่เรียกว่า พื้นที่สามเหลี่ยมสงขลา-หาดใหญ่-พัทลุง สำหรับ

การใช้น้ำจืดจากทะเลสาบมาเลี้ยงพื้นที่เกษตร ผังตะวันตกนั้น ควรจะกระทำเฉพาะบางฤดูเท่านั้น แต่ต้องไม่มีผลกระทบต่อการรุกคืบของน้ำเค็ม บริเวณพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์ได้แก่ บริเวณอำเภอเมืองพัทลุง ล้วนอำเภอเขาชัยสน อำเภอปากพะยูน จะไม่เหมาะสม เพราะเป็นน้ำกร่อย การใช้น้ำในทะเลสาบเพื่อการเกษตรจะมากขึ้น ถ้ามีการสร้างทำนบที่ปากกรอ แต่โครงการนี้จะต้องไม่มีผลกระทบต่อนิเวศวิทยาทะเลสาบสงขลา การเร่งเพิ่มผลผลิตในเขตที่ราบชายฝั่งตะวันตกจะต้องมีมาตรการควบคุมสารพิษจากยาฆ่าแมลง และยาปราบวัชพืช เพราะจะส่งผลกระทบต่อ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในทะเลสาบ และระบบนิเวศวิทยา

สำหรับพื้นที่ทำนาทุ่งระโนด ควรหาแหล่งน้ำจืดที่ถาวรเพื่อใช้ในการเกษตร โดยหลีกเลี่ยงการใช้น้ำจืดเฉพาะทะเลสาบ โครงการชลประทานคลองชะอวดจากลุ่มน้ำปากพนัง คาดว่าจะมีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูง

(5) เหมืองแร่ สารพิษและตะกอนขุ่นจากเหมืองแร่จะมีผลกระทบต่อระบบน้ำประปาในชุมชนเมืองสงขลา-หาดใหญ่ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลาตอนนอก ควรจะมีการทบทวนวิธีการทำเหมืองแร่ใหม่ และกำหนดมาตรการในการควบคุมผลกระทบที่เกิดขึ้น

(6) นิคมอุตสาหกรรม ที่ตั้งที่แน่นอนคาดว่าจะอยู่ระหว่างเมืองสงขลา-หาดใหญ่ การระบายน้ำเสียทั้งหมดจะลงสู่ทะเลสาบสงขลาตอนนอก จะมีผลกระทบโดยตรงต่อการเพาะเลี้ยงปลาในทะเลสาบ บริเวณที่มีผลกระทบมากคือ เกาะยอและตำบลพะวง ซึ่งมีกิจกรรมเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจำนวนมาก นิคมอุตสาหกรรมจะต้องมีหลักประกันความเสียหายตั้งกล่าวแล้ว

(7) แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทะเลสาบสงขลา การใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะส่งผลกระทบในทางที่ติดต่อโครงการอื่น ๆ แต่อาจส่งผลกระทบในทางที่เสียแก่บางโครงการบ้าง เช่น ผลกระทบจากถนนที่ลงกินปลาที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้ คาดว่าจะเกิดขึ้นในเขตอุทยานนกน้ำทะเลน้อย มากกว่าบริเวณอื่น เพราะมีพื้นที่ไม่กว้างขวางนัก กิจกรรม 2 อย่างอาจส่งผลกระทบกันบ้าง จึงต้องมีมาตรการควบคุมไว้ล่วงหน้า

(8) ท่าเรือน้ำลึก อิทธิพลของท่าเรือน้ำลึกจะส่งผลกระทบทางด้านสภาพอากาศ ได้แก่ บริเวณเกาะยอและหัวเขาแดง จึงควรมีมาตรการควบคุมการใช้ที่ดิน

ในบริเวณดังกล่าว นอกจากนั้นจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำบริเวณปากทะเลสาบ โดยเฉพาะบริเวณหัวเขาแดง การเพาะเลี้ยงปลาอาจได้รับความเสียหายได้

(9) พื้นที่เมือง นับว่าเป็นโชคดีของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่กิจกรรมจากเมืองมีผลกระทบต่อทะเลสาบสงขลาค่อนข้างน้อย เพราะเมืองขนาดใหญ่ตั้งอยู่ตอนใต้ ผลกระทบต่อทะเลสาบจะมีเฉพาะตอนนอกเท่านั้น สำหรับเมืองพัทลุง เป็นศูนย์กลางการเกษตรจะไม่เติบโตมากนัก ผลกระทบต่อทะเลสาบจึงมีน้อย แต่มีข้อแม้ว่าบริเวณตำบลลำปำ เขตเมืองพัทลุง ควรจะเน้นกิจกรรมที่เบาบาง เช่น การพักผ่อนหย่อนใจเท่านั้น ไม่ควรขยายเมืองลงสู่ทะเลสาบ ระยะทางที่ห่างกันจากศูนย์กลางเมืองพัทลุงและลำปำจึงเป็นตัวการจำกัดที่ดี

7.8 สรุปและเสนอแนะ

ในพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นบริเวณที่มีความยากจนหนาแน่นที่สุดของภาคใต้ ภายในพื้นที่ยากจนดังกล่าว เมืองสงขลาขนาดใหญ่กลับมีศักยภาพในการพัฒนาสูงสุดของภาคใต้ โดยรัฐบาลกำลังพัฒนาให้เป็นเมืองหลักของภาค การพัฒนาเมืองหลักจะก่อให้เกิดปัญหายิ่งขึ้นถ้าความเหลื่อมล้ำในพื้นที่มีมากเกินไป ประชาชนในเขตพื้นที่ยากจนจะอพยพเข้าสู่เมืองหลักเนื่องประชากรส่วนใหญ่ของกลุ่มน้ำมีอาชีพทำนา ผลผลิตมีราคาต่ำและข้าวเป็นทรัพยากรต้นทุนที่ไม่ก่อให้เกิดมูลค่า เกษะมากนักร้างไม่อาจเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาอุตสาหกรรมของเมืองหลักได้ ดังนั้นการพัฒนาอุตสาหกรรมจึงไม่เกิดการเชื่อมโยงติดต่อกับพื้นที่ยากจน จากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดจึงพิจารณาพบว่า ทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรสำคัญที่จะเชื่อมโยงการพัฒนาเมืองหลักกับพื้นที่ยากจนได้ จึงใช้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นปัจจัยนำในการพัฒนาให้เกิดระบบชุมชนศูนย์กลางระดับต่าง ๆ เป็นเครื่องมือกระจายความเจริญจากเมืองหลักสู่พื้นที่ยากจนอันจะนำมาซึ่งการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ แต่แหล่งท่องเที่ยวทะเลสาบสงขลาที่มีลักษณะเพราะบางง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงและถูกทำลาย จึงต้องใช้ข้อมูลด้านนิเวศวิทยามาใช้ในการวางแผนครั้งนี้ เพื่อให้ทรัพยากรที่มีอยู่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่พื้นที่และมีอายุการใช้งานยาวนาน เป็นลุ่มปติของอนุชนรุ่นหลังต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่วางไว้แล้ว แต่มีบางอย่างที่จะต้องศึกษาหาความรู้ให้ลึกกลงไปเฉพาะเรื่องอีก โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาตั้งต่อไป

- (1) ศึกษาสารพิษในนกน้ำ ทำให้ทราบระดับความรุนแรงและหาทางแก้ไขต่อไป
- (2) ศึกษาเบื้องต้นเพื่อตั้งลวงสัตว์เปิดบนเกาะหมาก
- (3) ศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนา เกาะบรรทมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
- (4) ศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนา เกาะใหญ่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
- (5) ศึกษาปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงประชากรนกในรอบปีเพื่อเป็นแนวทางใน

การพัฒนาประชากรนกน้ำต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย